

A két kulacs egyike

VISSZHANG - LVII. évfolyam, 1. szám, 2013. január 4.

Spiró György oknyomozó esszéjének (*A félreértés előnyei, ÉS, 2012/51-52., dec. 21.*) gondolatmenetét, miszerint *A Glembay Ltd.* című Krleža-darab 1958-as bemutatójának engedélyezésének oka: „a titói Jugoszláviával Kádár a megbékélés kinyilvánítására törekszik (...) A politika csak arra gondolt, hogy a később elnevezett pingpong-diplomácia eszközével, ezúttal a kultúrában tudatja: nem kíván teljesen visszatérni az ötvenes évek külpolitikájához” – hitem szerint nem gyengíti, nem cáfolja, inkább alátámasztja némi filológiai kiegészítés.

A fenti taktika, amelyet Spiró „különösnek” titulál, még 1956 júniusában kezdődött, amikor sor került a Jugoszláv Drámai Színház budapesti vendégjátékára a Nemzeti Színházban. Akkor Marin Držić *Dundo Maroje* című komédiáját adták elő Bojan Stupica rendezésében. (Innen származhat Major Tamás 1958-ban kamatozó ismeretsége a *Magyar színházművészeti lexikon*ból utóbb kifelejtett rendezővel, aki aztán a *Glembay Ltd.*-t nálunk színpadra állította. A vendégjáték alkalmából szép kivitelezésű külön műsorfüzet is megjelent, a *Színház és Mozi* pedig 1956. június 15-én sok fényképpel illusztrált beharangozó cikkel üdvözölte a jugoszláv társulatot. 1956. június 29-én egy Mira Stupicát (a rendező színésznő-feleségét) ábrázoló címlapfotó és Demeter Imre terjedelmes írása jelezte, hogy az eseménynek nemcsak művészeti, de aktuálpolitikai fontossága is van. Mindjárt a felütés ezt tette hangsúlyossá: „Mindazok, akiknek fáj az *ármányok megtörte barátság*, most örülnek a két nép új és örök kézfogásának. Ezen a szép színházi estén a művészet szeretete segített *elhessegetni a múlt lidérceit*. Örültünk annak, hogy *sok évi kényszerűség után* ilyen találkozásnak lehettünk részesei. Értjük azt is, miért volt forró sikere ennek az előadásnak Párizsban, Bécsben, Moszkvában.”

1956-57 fordulóján jelent meg magyarul a *Glembay család* regényváltozata. Ebben az évben egyszer csak tárgyalások kezdődtek egy jugoszláv-magyar koprodukciós film forgatásáról is. 1957 decemberében jugoszláv grafikai kiállítás nyílt a Dorottya utcai galériában. S bár a *Népszabadság* nem írt a *Glembay Ltd.* bemutatójáról, de hosszan és hamar írt róla az *ÉS*-ben, 1958. február 7-én Halasi Andor, márciusban pedig a *Nagyvilág*, illetve a *Kortárs*. Utóbbiban B. Nagy László leszögezte: „a drámatrilógia valóságos enciklopédiája a tegnapi Kelet-Európának”, és szinte már a Spiró-esszé egyik fontos gondolatát előlegezi meg azzal, hogy „Krleža hősei láttán nem nehéz közeli rokonaikra, Gorkij *Artamonovok*jaira emlékeznünk”. A *félreértés* mibenlétét taglaló eszmefuttatásnak tehát minden szava igaz, de a történethez az is hozzátartozik, hogy „a diktatúra kétkulacos taktikázása” a Krleža-bemutató körül annak látszatát volt hivatott szolgálni, hogy addig is csak a két kulacs egyikéből itattak minket, és ami történik, nem több a folytatásnál.